

TAHVİL VE BONO FAİZLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

Nevzat ARAÇLI*

1- Tanımı

Devlet tahvili, hazine bonusu (Devlet İç Borçlanma Senetleri) özel sektör tahvili, finansman bonusu gibi değişik adlar altında çıkarılan bonolar aslında birer borç senedidirler. Söz konusu tahvil, bono ve senetler, belli bir vadeye bağlı olarak verilen borç paralar karşılığında belli bir faiz getirisi sağlarlar.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinin 4369 sayılı Kanunla değiştirilen ve 01.01.1999 tarihinde yürürlüğe giren 2. fıkra 5. bendi hükmüne göre "Her nevi tahvil ve hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi'nce çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler menkul sermaye iradı sayılmıştır.

2- Tahvil ve Bono Faizlerinde Elde Etme

Tahvil bono faizlerinde elde etme, tahvil ve bonoların vade tarihinde meydana gelmektedir. Vade tarihinde faizin talep hakkı dolayısıyla hukuki tasarruf imkanı ortaya çıkmış bulunduğundan "tahakkuk esası"na göre gelir elde edilmiş olmaktadır. Hukuki açıdan durum böyle olmakla birlikte uygulamada faizler vade gününde tahsil edildiğinden faizlerin elde edilmesinde "tahsil esası"nın olduğu ileri sürülebilmektedir. Esasen faizlerin hem tahakkuk hem de tahsil imkanı vade gününde ortaya çıkmaktadır.¹

3- Vergilendirilmesi ve Beyanı

Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 39. maddesinin 7. bendi hükmüne göre 01.01.1997 tarihinden itibaren elde edilen tahvil ve bono faizleri vergileme kapsamına girmiştir.

Diğer yandan yine aynı maddenin 5. bendinde elde edilen faizlerin belli bir bölümü "indirim" adı altında vergi dışı bırakılmıştır. Enflasyondan arındırma olarak da adlandırılan bu hesaplamada V.U.K. hükümlerine göre tespit edilmiş olan yeniden değerlendirme oranının son oniki aylık dönemde 1 yıllık vadeli devlet tahvili için uygulanan ortalama faiz oranına bölünmesi suretiyle bulunan indirim oranına isabet eden faiz kısmı vergiye tabi tutulmayacaktır.

(*) Vergi Denetmen Yardımcısı

(1) Menkul Sermaye Kazançlarının Vergilendirilmesi, Gelir Beyanı ve Beyanname Düzenleme Örnekleri, Musa Örmeci, Mart 1999.

4369 sayılı kanunla geçici 39. madde 5. bendindeki bu düzenleme 76. maddeye 2. fıkra olarak alınarak sürekli hale getirilmiştir.

Enflasyondan arındırma işleminden sonra kalan tutarın belli bir haddin altında kalması halinde de beyan dışı bırakılabilme imkanı vardır.

G.V.K.'nın "Beyanname Verilmeyen Haller" başlıklı 3946 sayılı kanun ile değişik, 86. Maddesinin 1. fıkrasının 1. bendinin (C) alt bendine göre "tam mükellefiyette vergiye tabi gelir sadece tevkif yoluyla vergilendirilmiş bulunan ve gayrisafi tutarları toplamı 103. maddede yazılı tarifenin birinci ve ikinci gelir dilimleri toplamının yarısını aşmayan menkul sermaye iratlarından ibaret ise bu halde yıllık beyanname verilmez, diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye ithal edilmez"

Maddede açıkça hükme bağlandığı üzere, belirli bir limite kadar olan gelirler için (1999 yılı için indirim oranı hesaplandıktan sonra kalan 3.500.000.000.- TL.'yı aşmaması) yıllık beyanname verilmemesi imkanı, söz konusu gelirlerden, bu gelirlerin elde edilmesi sırasında vergi tevkifatı yapılması şartına bağlanmıştır.

Söz konusu hüküm uyarınca beyanname verilmemesi imkanından mükellefin yararlanabilmesi için, gelirlerin elde edilmesi sırasında vergi

kesintisi yapılması gerekmektedir. Bu durumda örneğin 100.000.000 TL. gelir elde eden kişi indirim oranı, uygulandıktan sonra kalan tutar için beyanname vermek durumunda kalacaktır.

Vergi kesintisi oranlarını belirleyen 07.10.1998 tarih ve 98/11794 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değişik 93/5148 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 1. maddesinin "7" numaralı bendinin son şekline göre 1.10.1998 tarihinden itibaren ihraç edilen menkul kıymetler için (bu tarihten "1.10.1998" itibaren geçerli olmak üzere) vergi tevkifat oranları aşağıdaki gibidir :

75. Maddenin 2. fıkrasının 5 numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iratlarından (tam mükellef kurumlara ödenenler dahil) :

a) Devlet tahvili faizlerinden % 0

b) Hazine bonusu faizlerinden %0

c) Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlere sağlanan gelirlerden %0

Oranında vergi tevkifatı yapılır.

Burada sorulması gereken kesintinin %0 olması beyanname verme durumunu nasıl etkileyecektir. Bu konuda Bakanlık direkt herhangi bir görüş bildirmemiştir. Benzer bir konuda örneklerde mükellef lehine bir sonuca varmış ve vergi kesintisi yapıldığını kabul etmiştir. Beyanname verme sınırının tevkifat ya-

pılma şartına bağlandığı mevzuat düzenlemesi durumu karşısında, repo kazançlarındaki tevkifat oranı %0 olduğu halde bu kazançlardan tevkifat yapıldığı Bakanlık tarafından varsayılmış, toplam gelirlere indirim oranı uygulanmış ve indirim sonrası kalan tutar beyanname verme sınırının altında kaldığından mükellefin beyanname vermemesi gerektiği sonucuna varılmıştır.²

Vergi tevkifatının %0 olması kesinti yapılmadığı anlamına gelmeyecek yukarıda verdiğimiz örneğimizde ki gibi durumlarda mükellef beyanname vermek durumunda kalmayacaktır.

ÖRNEK

Bay L 1999 yılında 10.000.000.000 TL. devlet tahvili faiz geliri elde etmiştir. Söz konusu faiz geliri için 1.200.000.000.- TL. gelir vergisi tevkifatı yapılmıştır.

1999 yılı için indirim oranı %45,9 olarak belirlenmiştir (GVGT 229) Bu oran dikkate alındığında 3.500.000.000 TL. olan beyanname verme sınırı 6.469.500.924 TL. tutarındaki brüt menkul sermaye iradına karşılık gelmektedir.

Mükellef elde ettiği gelirin $(10.000.000.000 \times \% 45,9) = 4.590.000.000$ liralık kısmını indirim olarak dikkate alacak, geriye kalan 5.410.000.000 lirayı 1999 yılı için belirlenen 3.500.000.000 liralık haddi aşması nedeniyle 2000 yılı mart

ayında beyan edecektir.

4- Döviz Altına Endekslielerde ve Döviz Cinsinden Düzenlenenlerde Vergilendirme

4.1- Döviz ve Altına Endekslielerde Vergilendirme

Gelir Vergisi Kanunu'nun 4369 sayılı kanunla değiştirilen 1.1.1999 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan 75. maddesinin 5. bendi parantez içi hükmüne göre döviz ve altına endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışları irat sayılmaz. Değişiklik yapılmadan önce ise döviz ve altına endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışları irat sayılıyordu.

Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 39. maddesinin 5. bendinde düzenlenen ve Maliye Bakanlığı tarafından 1998 yılı için %78,7 olarak belirlenen indirim oranı, döviz, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetlerden elde edilen ve menkul sermaye iradı sayılan değer artış kazançlarına, değer artışı kazançları yanında ayrıca birde faiz ödemesi yapılmışsa bu faiz ödemelerine de uygulanacak ve böylece bu kazançlar enflasyondan arındırılmış olacaktır.

Enflasyondan arındırılmış haliyle 1998 yılı için %78,7 olan indirim oranının uygulanmasından sonra kalan

(2) Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi-1, Nesimi YAŞAR, Yaklaşım Dergisi, Aralık 1999.

tutar 2,5 milyar TL'nin altında kalması durumunda beyan zorunluluğu bulunmamaktadır.

4.2- Döviz Cinsinden Düzenlenenlerde Vergilendirme

Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesi 5. bendi parantez içi hükümüne göre döviz cinsinden düzenlenen tahvil ve bonoların itfası sırasında oluşan değer artışları menkul sermaye iradı sayılmaz.

Bendin 4369 sayılı kanunla değişikmeden önceki şeklinde ise döviz cinsinden düzenlenen tahvil ve bonoların itfası sırasında oluşan değer artışının menkul sermaye iradı sayılacağı belirtiliyordu. Bu hüküm nedeniyle söz konusu değer artışlarının gerçek kişiler tarafından elde edilmesi durumunda, bunlar menkul sermaye iradı olarak Gelir Vergisine tabi bulunmaktaydı. Ancak diğer tahvil ve bono faizlerinde olduğu gibi bu iratlarda %78,7 oranında (1998 yılı için) indirim tabi tutulduktan sonra kalan kısım, başka gelir olmamak koşuluyla 2.500.000.000.- lirayı geçmemesi durumunda beyan zorunluluğu bulunmamaktadır.

5- 4481 sayılı Kanunla Getirilen Düzenleme

4481 sayılı "17.8.1999 ve 12.11.1999 tarihlerinde Marmara Bölgesi Civarında Meydana Gelen Depremi Yol Açtığı Ekonomik Kayıpları Gidermek Amacıyla Bazı Mükellefiyetler İhdası ve Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hak-

kında Kanun", 26.11.1999 tarih ve mükerrer 23888 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4481 sayılı kanunla 1998 yılı kazanç ve iratlarını yıllık gelir vergisi beyannamesiyle beyan eden mükellefler, aynı zamanda ek gelir vergisi mükellefidirler. Menkul sermaye iratlarını yıllık gelir vergisi beyannamesiyle beyan etmek durumunda olan mükelleflerin, 1999 yılında beyanname ile beyan ettikleri gelir vergisi matrahı üzerinden %5 oranında ek gelir vergisi ödemeleri gerekmektedir.

ÖRNEK

Bay (N) 1998 yılında 10.000.000.000 lira mevduat faizi geliri, 15.000.000.000 lira devlet tahvili faizi geliri ve 20.000.000.000 lira da repo kazancı olmak üzere toplam 45.000.000.000 lira (brüt) menkul sermaye iradı elde etmiştir. Mevduat faizinden 1.200.000.000 lira, devlet tahvili faizinden 1.800.000.000 lira gelir vergisi tevkifatı yapılmıştır.

Mükellef elde ettiği gelirin $(45.000.000.000 \times \% 78,7 =)$ 35.415.000.000 liralık kısmını indirim olarak dikkate almış, geriye kalan 9.585.000.000 lirayı 1998 yılı için belirlenen 2.500.000.000 liralık haddi aşması nedeniyle 1999 yılı mart ayında beyan etmiştir. Elde edilen gelirler üzerinden yapılan tevkifatların, gelir olarak beyan edilen tutara isabet eden kısmı mahsup konusu yapılmıştır.

Bu durumda mükellefin ek gelir vergisine tabi matrahı 9.585.000.000 lira olup, bunun üzerinden %5 oranında ek gelir vergisi ödenmesi gerekecektir. Buna göre, mükellefin ödeyeceği ek verginin tutarı, $(9.585.000.000 \times \% 5 =) 479.250.000$ lira olacaktır.³

Depremın yol açtığı ekonomik kayıpları gidermek amacıyla getirilen düzenlemelerle 1.1.2000 tarihinden itibaren faiz vergisi adı altında devlet tahvili ve hazine bonolarının vergilendirilmesi konusunda da yeni yükümlülükler getirilmiştir.

4481 sayılı kanunun 16. maddesine göre 1.1.2000 tarihinden itibaren uygulanmak üzere, 1.12.1999 tarihinden önce ihraç edilmiş bulunan Devlet İç Borçlanma Senetlerinden (Özel Tertip Devlet Tahvilleri ve döviz cinsinden tahviller hariç);

a) Vadesine 1-91 gün kalanlarda %4,

b) vadesine 92-183 gün kalanlarda %9,

c) vadesine 183 günden fazla kalanlarda %14,

2) Üç yıl vadeli değişken faizli üç ayda bir kupon ödemeli tahvil faizlerinden %4,

3) İki yıl vadeli sabit faizli üç ayda bir kupon ödemeli tahvil faizlerinden %19,

Oranında ödemeyi yapanlar ta rafından faiz vergisi kesilir. Kesilen vergi ilgili ayı izleyen ayın yirminci günü akşamına kadar muhtasar beyanname ile beyan edilerek bu sürede ödenir. Ödenen vergiler hiçbir vergiden mahsup edilmez. Kendisine yapılan ödemelerden kesinti yapılanlar kesinti tutarını ticari kazançlarının veya menkul sermaye iratlarının tespitinde gider olarak dikkate alırlar.

1.12.1999 tarihinden sonra ihraç edilmiş bulunan Devlet İç Borçlanma senet faizleri bu vergiye tabi tutulmaz.

5- Sonuç

Kamu ve özel kesim tarafından çıkartılan tahvil ve bonolar aslında birer borç senedidirler. Tahvil ve bono çıkaranlara borç verenler karşılığında bir faiz geliri elde ederler ve bu faiz gelirini vade sonunda elde ederler, bu yüzden gelirin elde edilmesinde hem tahakkuk hem tahsil esası geçerlidir.

Tahvil ve bono faizlerinin vergilendirilmesi ve beyanı ile ilgili hususlar özetlemek gerekirse;

- tahvil ve bono faizleri 1.1.1997 tarihinden itibaren vergileme kapsamına girmiştir.

- Türk lirası cinsinden tahvil ve bono faizi gelirleri indirim oranına tabidirler. İndirim işleminden sonra

(3) Açıklama Yorum ve Örneklerle 4481 sayılı Ek Vergi Yasası, Bülent AK, Maliye Bakanlığı Baş Hesap Uzmanı, Yaklaşım Aralık 1999 eki.

kalan tutar belli bir haddi aşmıyorsa tevkifat yapılması şartıyla beyan tabi değildir. Stopaj oranının %0 olması stopaj yapılmadığı anlamına gelmez.

- Döviz ve altına endeksli tahvil ve bonolarda itfa sırasında oluşan değer artışları irat sayılmaz. (4369 sayılı kanuna göre 1.1.1999 dan itibaren)

- 4481 sayılı kanunun 16. maddesine göre 1.12.1999 tarihinden önce ihraç edilen devlet iç borçlanma senetlerine vadelerine ve senedin özelliklerine göre % 4 ile % 19 arasında faiz vergisi getirilmiştir.

4481 sayılı kanunla getirilen dü-

zenlemeler faiz vergisi adı altında geriye dönük bir vergileme getirdiği için eleştirilmiştir. Devlete güvenin sarılacağı ve ileriye dönük olarak devletin vatandaşla yaptığı sözleşmeleri tek taraflı olarak değiştirebileceği endişesinden dolayı borçlanmasının zorlaşabileceği düşünülmektedir.

Bu düzenlemelerin depremin finansmanı için kaçınılmaz olduğu görüşü de yaygındır. Depremin finansmanı için olağanüstü bir durum oluşmuştur. Bu düzenleme olağanüstü ve bir defaya özel bir düzenleme olduğunu da gözardı etmemek gerekir diye düşünüyoruz.